

Inzetten op meertaligheid in de klas: praktijkvoorbeelden

In ons vorige nummer en via sociale media deden we een oproep om ons te vertellen over hoe jij met meertaligheid en taaldiversiteit aan de slag gaat in de klas. We kregen heel wat mooie verhalen binnen, recht uit de klaspraktijk! Op de volgende pagina's lees je een aantal van die praktijkvoorbeelden.

Anne van Buul, Hilde Van Wassenhove, Carmen Aarssen en Zohra Beldman

HET INZETTEN VAN THUISTALEN IN DE KLAS

Zohra Beldman

In mijn tijd op de Amsterdam International Community School heb ik, in het kader van mijn bachelorscriptie, een programma ontwikkeld dat de thuistalen van leerlingen inzet binnen het onderzoekend en ontdekkend leren. In wat volgt vinden jullie een aantal handvatten die kunnen helpen om thuistalen in te zetten in de klas.

Zelfvertrouwen stimuleren

Leerlingen hebben vaak het gevoel dat ze hun verschillende talen niet genoeg beheersen. Bovendien wordt aan sommige talen, vanwege verschillende redenen, een andere status toegekend. Hierdoor is het niet voor iedereen vanzelfsprekend om hun thuistaal ook in de klas in te zetten. Stimuleer dus het zelfvertrouwen van leerlingen om zich uit te drukken in de talen die ze beheersen.

Verschillende schrijfwijzen

Vervolgens is het verstandig aandacht te besteden aan hoe verschillende talen eruitzien. Hoe worden verschillende talen geschreven? Welke talen zijn alfabetisch, welke pictografisch? Een interessant onderwerp is hierin ook het alfabet: dit lijkt universeel, maar is het niet. Welke verschillen kun je vinden tussen alfabetische talen?

Begin dicht bij huis

Vaak zijn leerlingen het niet gewend om hun thuistalen in te zetten in een schoolse context. Begin daarom met

onderwerpen die dicht aanleunen tegen de dagelijkse belevingswereld van de leerlingen. Dagelijkse routines beschrijven is hier een goed voorbeeld van, maar ook kennismakingsvragen zijn vaak een goed aanknopingspunt.

Groepsindeling

Belangrijk is ook om na te denken over de groepsindeling: bij welke werkvormen wil je dat leerlingen dezelfde taal spreken? Bij welke activiteiten vormen verschillende talen juist een verrijking? Vaak hebben leerlingen ondersteuning nodig bij het inzetten van hun thuistaal in een schoolse context. Daarom vormen taalteams een belangrijke voorwaarde voor succes.

Eigenaarschap van leerlingen

Op het moment dat leerlingen zich comfortabel voelen bij het inzetten van hun thuistalen, kun je ze stimuleren om hier zelfstandig mee aan de slag te gaan. Je kunt bijvoorbeeld de leerlingen zelf een les laten voorbereiden over hun eigen taal en/of cultuur, of je kunt een meertalige voorleeswedstrijd organiseren. De mogelijkheden zijn eindeloos.

Hopelijk bieden bovenstaande ideeën jullie een klein inkijkje in wat er allemaal mogelijk is met de talige diversiteit die aanwezig is in je klas.

Over de auteur

ZOHRA BELDMAN

is coördinator onderwijsoperatie en kwaliteit bij LanguageOne.

Over de auteur

HILDE VAN WASSENHOVE

geeft les aan anderstalige nieuwkomers in het Sint-Lievenscollege in Gent.

HET 'LAPBOOK': EEN PRIKKELENDE WERKVORM VOOR ANDERSTALIGE NIEUWKOMERS

Hilde Van Wassenhove

Toen ik las dat jullie op zoek waren naar prikkelende werkvormen voor meertalige leerlingen, waren we in mijn klas met anderstalige nieuwkomers in Gent net volop bezig met het maken van een *lapbook* over dieren. Het is een werkvorm die wel wat tijd vraagt, maar die zeker de moeite waard is. Een *lapbook* is een werkvorm die overgewaaid is uit de Verenigde Staten. Letterlijk betekent het een 'schootboek', omdat het formaat in de schoot van een kind past. Een *lapbook* bevat een schat aan informatie over een bepaald thema, en de leerlingen kunnen het zelf samenstellen via tekeningen, afbeeldingen en ander materiaal. Als je zo'n *lapbook* opent, zie je aan de binnenkant allemaal kleine boekjes en flapjes, waar informatie achter schuilt.

Tijdens het doorbladeren van tijdschriften op zoek naar afbeeldingen voor het *lapbook* komt al heel wat woordenschat aan bod. Kinderen herkennen veel, wijzen dingen aan en gaan met elkaar in dialoog. Je ziet ze ook openbloeien als er terloops gevraagd wordt hoe zij een bepaald woord in hun taal noemen.

Het *lapbook* als werkvorm gebruik ik op verschillende momenten in het jaar. Aan het begin van het schooljaar is het een mooie manier om woordenschat te verankeren (via een *lapbook* over 'De klas') of als ondersteuning bij het zichzelf voorstellen (*lapbook* 'Ik ben...'), terwijl het op het einde van het schooljaar een goede ondersteuning kan zijn bij een spreekbeurt, waarbij kinderen een *lapbook* maken over een zelfgekozen dier.

Hoe kwamen we tot het thema dieren? Dat begon met het boek *Het land van de grote woordfabriek* van Agnes de Lestrade. Na het verhaal gingen de leerlingen aan de slag om zelf een 'woordmachine' te maken. Ze kregen een grote kartonnen doos, een ton vol kosteloos materiaal en lege Kinder Surprise-eitjes om de woorden in te verstoppen.

De opdracht was simpel: zorg dat het woord er bovenaan in gaat en onderaan weer eruit komt. De verwerking was echter niet zo eenvoudig: er moest worden afgesproken, gemeten, gepast, vastgemaakt, opnieuw gemeten ... maar het resultaat mocht er zijn. Er werden woorden gestempeld aan de lopende band, zoals in de woordfabriek uit het boek. Sommige leerlingen konden vlot zelf woorden kiezen, anderen deden een beroep op een beeldwoordenboek.

Elke dag komt er een woord uit de machine. Met spanning wordt uitgekeken van wie het woord zal zijn. We lezen het woord samen en bespreken het. Hoe zeg je dit in jouw taal? Wie kan een zin maken met het woord? Ook na 3 maanden blijft het boeiend. De woorden en zinnen worden langer en werkwoorden worden vervoegd. We proberen ook het meervoud, het verkleinwoord, een rijmwoord, ... te vinden.

De ene keer komen we tot een opsomming (op basis van het woord 'kaart' maakten we een lijstje met woorden als 'wereldkaart', 'bankkaart', 'memorykaartjes', 'speelkaart', 'identiteitskaart', ...), een andere keer kwam er bij het woord 'vis' een heel kringgesprek op gang ('Ik lust geen vis, omdat...'). Bij het woord 'kat' kwam dan weer de vraag of we niet eens konden leren over dieren... en zo was de link naar een *lapbook* over het thema meteen gelegd.

DE THUISTAAL ALS BASIS BIJ DE NT2-WOORDENSCHATLES

Carmen Aarssen

Als 'Taalvriendelijke School' zetten we met regelmaat taalvriendelijke activiteiten in, waarbij de thuistaal van de leerlingen een belangrijke rol speelt en de basis van de les is.

In dit voorbeeld worden tijdens de woordenschatles leerlingen die dezelfde thuistaal spreken aan elkaar gekoppeld. Het thema 'In vogelvlucht' staat centraal, waarbij we als visuele ondersteuning opgezette vogels in de klas hebben. De opdracht is om de vogels goed te bestuderen en daarover in gesprek te gaan met elkaar. Op het moment dat leerlingen de Nederlandse taal nog niet of nog maar minimaal spreken, stagneert een gesprek snel. Wanneer de thuistaal gesproken mag worden, zie ik ineens het gesprek ontstaan. Hun woordenschatnetwerk in de thuistaal wordt geactiveerd en dat merk je meteen. De betrokkenheid is groot, leerlingen bestuderen de vogels, vertellen elkaar wat ze opmerken en tekenen na wat ze zien. Er ontstaan hele gesprekken die ik als leerkracht niet kan volgen, maar waarvan alles erop wijst dat het over het aangereikte onderwerp gaat.

De rollen zijn omgedraaid. De leerlingen onderwijzen mij wat de benamingen van de kenmerken van de vogels zijn. De voor mij soms onbekende klanken krijg ik

Over de auteur

CARMEN AARSSEN

is leerkracht sinds 2007 en NT2-gecertificeerd sinds 2018. Ze is leerkracht nieuwkomers-onderwijs van groep 5 tot en met 8 (in Vlaanderen: 3e tot 6e leerjaar) en taalcoördinator en coördinator Taalvriendelijke School op de AZC-basisschool Prinsenbos in Gilze, Nederland.

regelmatig niet naar hun tevredenheid uitgesproken. Ze zijn terecht kritisch en ik heb veel herhaling nodig. Dit levert de nodige hilariteit bij hen op. Ze zijn trots dat ze mij iets kunnen leren en ervaren dat hun thuistaal even moeilijk en onbekend voor mij is als Nederlands voor hen. De leerlingen die hun thuistaal kunnen schrijven, zetten de benamingen van de kenmerken van de vogels bij hun tekening. Van daaruit maken we de vertaalslag naar het Nederlands. Daarbij mogen leerlingen verschillende hulpmiddelen inzetten: informeren bij klasgenootjes, zoeken op de bijbehorende woordplaten die zichtbaar in het lokaal hangen, een vertaallapp op de laptop gebruiken of hulp vragen aan mij.

Ter afronding presenteren de groepjes hun tekeningen met de benamingen in de thuistaal en in het Nederlands. Dit is meteen een mooie gelegenheid om de overeenkomsten en de verschillen te horen tussen de verschillende talen. Er is interesse voor elkaars afkomst, er is herkenning en verbazing. En hoewel sommige leerlingen het presenteren best spannend vinden, zie ik hen ook zelfverzekerdheid uitstralen: ze weten waar ze het over hebben. De tekeningen krijgen allemaal een ereplek in het lokaal, waar nog regelmatig met trotse snoeten naar gekeken en over gesproken wordt.

LEZEN IN JE EIGEN TAAL? DAT MAG GEWOON OP SCHOOL

Anne van Buul

Over de auteur

ANNE VAN BUUL

is docent en onderzoeker bij Hogeschool de Kemel in Helmond, Nederland.

Op Kindcentrum Rijpelberg in Helmond (Nederland) is een derde van de leerlingen van Poolse afkomst. Ook veel andere leerlingen op de school hebben een meer-talige achtergrond. In plaats van deze kinderen, van wie de ouders vaak veel werken en die thuis soms geen ideale taal-leromgeving hebben, als een 'probleem' te zien ('ze hebben een taalachterstand', 'ze kunnen niet goed meekomen'), besloot de school het afgelopen jaar om de meertalige achtergrond van deze kinderen positief te benaderen. Door in te zetten op het stimuleren van de ontwikkeling van de thuistaal, op school en thuis, hoopte de school zowel het welbevinden te vergroten als het talige fundament van deze leerlingen te verstevigen. Als een goede ontwikkeling van de thuistaal het leren van het Nederlands bevordert, zoals onderzoek ook uitwijst, dan moeten we als school ook in die thuis-taalontwikkeling investeren, zo was het idee.

Daarom nam KC Rijpelberg twee Poolse leerkrachten en een aantal meertalige ondersteuners in dienst. Het hele schoolteam werd bijgeschoold over het belang van een goede meertalige taalontwikkeling en het waarderen en benutten van thuistalen in de klas. Bij wijze van experiment werd eerst ingezet op meertalig begrijpend-leesonderwijs. Aan alle lessen waarin aan leesbegrip werd gewerkt, gaan meerdere preteaching-sessies vooraf: daarin wordt in het Pools over het onderwerp van de tekst gepraat en de moeilijke woorden uit de tekst worden in het Pools vertaald, besproken en verbeeld. Bij een tekst over het WK vrouwenvoetbal bouwden de Poolse leraar en de leerlingen bijvoorbeeld samen een bordwerk op waarin alle voetbaltermen terugkomen. Aan de ouders wordt aansluitend op de leestekst een thuisopdracht in de moedertaal meegegeven, zodat er thuis nog eens over het onderwerp wordt gepraat, de achtergrondkennis wordt aangevuld

en de ouder-betrokkenheid wordt vergroot.

Deze manier van functioneel meertalig leren vormt een inspiratiebron voor alle leerkrachten op de school. Ze hebben tijdens studiedagen geleerd hoe je de thuistaal als steun of 'scaffold' kunt inzetten voor en door de leerlingen, en doen dat op tal van manieren. Zo stimuleren ze leerlingen nu regelmatig om onbekende woorden uit de les op te zoeken en te vertalen naar de eigen taal, maken ze meertalige woordrijtjes die als geheugensteun in de klas worden opgehangen en vragen ze regelmatig aan hun leerlingen 'hoe zeg je dat in jouw taal?' om *code switching* tussen de talen actief te stimuleren.

De eerste resultaten van deze pilot zijn positief. Niet alleen laten kinderen blijken dat ze zich erg thuis voelen op school nu er leerkrachten zijn waarbij ze een stukje van hun cultuur en hun taal herkennen, ook gaan ze met plezier naar de preteachingsessies, waar ze vrijuit hun kennis in hun eigen taal kunnen delen. Een onderzoek van Fontys Hogescholen moet uitwijzen wat de precieze effecten van deze pilot zijn op het welbevinden en de taalontwikkeling van deze leerlingen. Volgend jaar wordt de meertalige pilot aangevuld met de introductie van het taalschrift in de lessen wereldoriëntatie, waarin leerlingen moeilijke woorden in meerdere talen kunnen opschrijven, verbeelden en terugzoeken. Ook wordt, in samenwerking met Bibliotheek Helmond-Peel, de meertalige boekencollectie in de schoolbibliotheek uitgebreid: zo kunnen leerlingen op school én thuis even in een lekker leesboek in hun thuistaal verdwijnen. Op die manier vergroten ze hun taalvaardigheid en woordenschat in die taal, iets waar ze hun leven lang profijt van zullen hebben!

